

Routebeschrijving

Opwarming

Anders naar je klas kijken	7
1 Samenspel	9
2 Waar sta ik nu?	11
3 Ambitie kan je gezondheid ernstig schaden	15
4 Het rozetraam	23

Reset

5 Waarom wil ik dit?	31
6 Reset	35
7 Herbevestig	39

Verkennen

8 Kantelsituaties	41
9 Jouw eigen observaties	49
10 Doen we er echt alles aan?	53

Betrekken

11 Observaties van jezelf, ouders en collega's delen	59
12 Ja natuurlijk met de ouders	63
13 IJzersterk communiceren	67
14 Anderen meekrijgen	71
15 Omgaan met weerstanden	81

Ontwikkelen

16 Kantelgesprekken voeren	85
----------------------------	----

Arrangeren

17 De werkagenda	89
------------------	----

Activeren

18 Werken met kantelteams	93
---------------------------	----

Eigen kracht

19 Hoe kan ik verder groeien?	103
20 Reflecteer en leer	105
21 Hinderlijke gedachten opruimen	109
22 Voor jezelf zorgen	115
23 Accepteren	119
24 De veldgids in 12 tips samengevat	123

Afkoelen

25 Aan de slag	125
Over de auteurs	127

Anders naar je klas kijken

Als de beschikbare statistische informatie op een rij wordt gezet en omgerekend naar een klas met 30 leerlingen, dan kan in de gemiddelde klas sprake zijn van:

1,8	leerlingen met ernstige psychosociale problemen (Spelen met gezondheid, RIVM 2008)
2,3	leerlingen die een of andere ggz-behandeling krijgen (CBS, 2015)
0,9	leerling die met honger naar school komt (Onderzoek RTL Nieuws, 2015)
2,4	leerlingen afkomstig uit een gezin onder de lage inkomensgrens (Welvaart in Nederland, CBS, 2012)
1,0	leerling die wordt blootgesteld aan een vorm van kindermishandeling (Tweede Nationale Prevalentiestudie, Universiteit Leiden, 2011)
4,5	leerlingen met overgewicht (Jaarrapport 2014, Landelijke Jeugdmonitor, CBS, 2014)
0,25	leerling die het slachtoffer is van emotionele verwaarlozing (Tweede Nationale Prevalentiestudie, Universiteit Leiden, 2011)
3	leerlingen met een lichte of zware chronische ziekte (Landelijk Informatie Netwerk Huisartsenzorg, 2011)
0,6	leerling met een handicap die zorg of een voorziening vraagt (Kinderen met een handicap in tel, Verwey Jonker Instituut, 2013)
3	zorgleerlingen met een langdurige gedrags- of leerstoornis (CBS, 2008 en De school en leerlingen met gedragsproblemen, Onderwijsraad, 2010)
4,8	leerlingen met een ouder met een of andere psychische aandoening of verslaving (CBS, 2014)
7,5	leerlingen die moe zijn (CBS, 2008)
0,9	leerling die is blootgesteld aan enige vorm van huiselijk geweld niet gericht op het kind zelf (Tweede Nationale Prevalentiestudie, Universiteit Leiden, 2011)
2,5	leerlingen die zeggen in de afgelopen maanden gepest te zijn (Cijfers over gepest worden, N.Ji, 2013)
6	leerlingen die zich wel eens onveilig voelen in de eigen buurt (Jaarrapport 2014, Landelijke Jeugdmonitor, CBS, 2014)
3	leerlingen die thuis taken hebben als mantelzorger (Opgroeien met zorg, Nivel, 2008)
0,6	leerling die te maken heeft met een echtscheiding (CBS, 2015)

Nu wordt de soep vanzelfsprekend niet zo heet gegeten als hij wordt opgediend, maar ...

Hoe groot schat jij de kans dat in jouw klas(sen) een of twee leerlingen zitten waarvoor passend onderwijs niet vanzelfsprekend is? En hoe heten zij?

Er is gebruikgemaakt van statistische informatie over de leeftijdsgroep 4- tot en met 18-jarigen. De beschikbare cijfers zijn omgerekend naar gemiddelden voor de hele groep.

In het primair onderwijs kan het gemiddelde hoger zijn dan in het voortgezet onderwijs, of juist omgekeerd. Daar is in dit overzicht geen rekening mee gehouden.

1 Samenspel

In 2014 schreven wij het boek *Iedereen aan boord!*, voor alle professionals die in de klas, op school, of in een samenwerkingsverband passend onderwijs proberen te realiseren voor kinderen voor wie dat niet vanzelfsprekend is. Dat boek gaat over de uitdagingen die dit met zich meebrengt en onze ideeën over een effectieve aanpak. Wij hebben daarin uitgebreid aandacht besteed aan wat passend onderwijs vraagt van alle betrokkenen. Daarnaast presenteerden wij in dat boek een praktijkgericht werkplan in vijf stappen, gericht op ‘het doen van de goede dingen’ en ‘het samen willen doen’. *Iedereen aan boord!* werd uitgegeven vlak voor de zomervakantie van 2014.

Vanaf september stelden veel lezers ons telkens weer de belangrijke vraag: hoe doe je dat? Deze vraag beantwoorden wij in deze veldgids. Met vijftientig ruggensteunen willen wij eraan bijdragen dat het je lukt om nog meer kinderen aan boord te houden. Ieder kind minder dat uitvalt, verzuimt of thuiszit, is immers een geschenk voor dit kind zelf, zijn of haar ouders, alle betrokken professionals en, niet in de laatste plaats, de Nederlandse samenleving.

We zeggen niets nieuws als we benadrukken dat het menselijke samenspel het fundament van passend onderwijs is: de mate waarin jij en je collega's, ouders en andere betrokkenen zoals de mensen van het wijkteam, de jeugdarts, jeugdzorg of maatschappelijk werk elkaar weten te vinden en begrijpen en tot samenwerking komen. Toch moet het nog maar eens worden gezegd. Het vinden van passende oplossingen valt of staat met de bereidheid om met open vizier met elkaar in gesprek te gaan en samen te doen wat nodig is. Dat is makkelijker gezegd dan gedaan. Want rondom een kind dat niet lekker draait kunnen de emoties hoog oplopen. Samen optrekken vraagt de bereidheid om over de eigen schaduw heen te springen. Alles moet draaien om de vraag wat dit kind of deze jongere in kwestie nodig heeft om de draad weer op te kunnen pakken.

Hoe? Samenspel is ook met een of meerdere collega's afspreken dat jullie deze veldgids samen lezen, er met elkaar over praten en de opdrachten gezamenlijk uitvoeren. Spreek af dat je elkaars kritische vrienden bent. Lees telkens een of twee hoofdstukken en voer dan de opdrachten uit. Lees pas daarna verder. Doe je dit? Lees dan voordat je de eerste opdracht uitvoert de ruggensteun 'Reflecteer en leer'.

Deze veldgids laat je zien hoe je samen met de mensen in je omgeving oplossingen vindt in de situaties dat passend onderwijs je voor een grote uitdaging plaatst en je niet 'als vanzelf' weet welke weg te bewandelen. De ruggensteunen geven antwoord op de vraag: hoe doe ik dat? We laten de theorie zo veel mogelijk links liggen en beperken ons tot de praktijk. Heb je behoefte aan meer achtergrondinformatie of theorie, pak dan *Iedereen aan boord!* erbij.

Onze ruggensteunen zijn eerst en vooral bestemd voor leerkrachten, docenten, intern begeleiders, zorgcoördinatoren en alle anderen die rondom de klas werk maken van passend onderwijs, zowel in het regulier als in het speciaal onderwijs. Vanzelfsprekend op de eerste plaats de ouders en verzorgers en daarnaast ook alle onderwijsondersteuners, zorgprofessionals, leerplichtambtenaren, consultants voortijdig schoolverlaten of de mensen van jeugdzorg.

En natuurlijk lezen coördinatoren, teamleiders, directeuren en bestuurders over hun schouders mee. Want om te weten wat van hen wordt gevraagd, waar zij een stevig ja tegen moeten zeggen, zullen zij op het netvlies moeten hebben wat van 'hun mensen' wordt verlangd. Lees vooral mee, want jullie betrokkenheid en inzet is noodzakelijk.

Ben je een coördinator, teamleider, directeur of bestuurder? Spring dan nu in het diepe en lees de ruggensteun *Werken met kantelteams*. Stel daarna vast wie om welke redenen in jouw school, locatie, bouw of laag bij voorkeur de rol van kantelaar op zich zou moeten nemen. Je leest in deze ruggensteun wat dat voor rol is. Wie is de geschikteste persoon? Jijzelf of...? Bepaal dan welke twee of drie interne obstakels eerst en vooral opgeruimd dienen te worden om mogelijk te maken dat jouw team effectief en onbelemmerd werk maakt van passend onderwijs. Het is dan nog maar een kleine stap om de kantelaar alvast aan het werk te zetten en hem of haar te vragen om deze obstakels – met jouw nadrukkelijkste steun en betrokkenheid – uit de weg te ruimen.